

Hiánygazdálkodás

Beszélgetés Oltai Katával

Egy optimális világban mindennek és mindenkinek megvan a maga helye, a kereskedelmi galériáknak éppúgy, mint a nonprofit intézményeknek, a projektekre vagy egy-egy ügyre szakosodott helyeknek. A hazai kortárs vizuális színtéren még sok a hiány, a kisebbségek, a női alkotók, a speciális területek reprezentációiban inkább fehér foltokat, mint működő intézményeket találunk. Ebben a közegben vállalt speciális szerepet az Oltai Kata kurátor által létrehozott FERi feminista projektgaléria. A múlt időt az indokolja, hogy a FERi ebben a formában véget ér. Oltai Katával leltároztunk.

JJ: Ez egy egyszemélyes galéria. Jól bírod a magányt?

Oltai Kata: Nem bírom jól, ez kiderült. Bár annyit módosítanék, hogy nem egyszemélyes helyet terveztem 2015-ben sem. Mindig volt mellettem egy asszisztens, akivel – mint korábbi munkatársaimmal is –, szoros személyes kapcsolat, barátság is kialakult. Molnár Veronika, csodás, fiatal kollégám azóta New Yorkban tanul, és már gyakornokként dolgozik a MoMA-ban, nagyon büszke vagyok rá. Most Umathum Dóri van mellettem. Másrészt pedig azt kell mondanom, hogy nagyon erősen hittem, hogy kialakul egy közösség, rendszeres „résztevők” a galéria körül, akiknek ez a szempontrendszer konzekvensen fontos kurátorként vagy alkotóként. Na, ez nem jött létre. Persze emellett valahogy mindig fontos nekem, hogy én is „felfelé” nézzek. Nagyon hiányolom ezt a szakmánkból is, a karizmatikus, látható vezetőket.

JJ: Nem érezted, hogy itt a lehetőség a váltásra, és te lehetsz ilyen másoknak?

OK: Sokan mondják mostanában, hogy egy idő után ez így természetes, és változnak a szerepek. Nekem nincs igazán kedvem ehhez, többek között ezért sem szívesen megyek tanítani. Egyedül azt a folyamatot szoktam élvezni, ahogy a mindenkori asszisztenseimmel vagy a művészekkel olykor kialakul a véd- és dacsözvettség, a szoros emberi kapcsolat, de nem vagyok a leaderük, ez másfajta dolog. Ne szépítsük: én a rendszeren kívül dolgozom, ez a galéria deklaráltan úgy jött létre, hogy bizonyos struktúrák ellenében fogalmazta meg magát. Az intézmények vezetése jelenleg be van betonozva, egyik részén politikai okokból,

másik részén isten tudja, miért nem választunk demokratikusan új vezetőket, egyfajta „öröklődés” alakult ki.

Nagyon erős és definitív vállalás a FERi esetében az államtól és az önkormányzattól való függetlenség. A pályázati fenntartás mint életvitel mellett sem tettem le a voksom anno. Nonprofit működésemet saját forprofit vállalkozással, egy vintage butikkal tartom fenn, ami klasszikus visszaforgatással tartja el saját magát és a másikat is. Egyetlen pályázaton vettünk részt tavalyelőtt, először és utoljára, a Summa Artiumon keresztül, abban a reményben, hogy szintet lépjen a galéria, mert végtelen mennyiségű ingyenmunkával fenn lehet tartani helyeket, de saját forrásból kifizethetetlenek a nemzetközi jogdíjak vagy csereprogramok.

Újra és újra emlékeztetni kell a közeget arra, mennyiben más, amikor önálló vállalatokat teszel, mik a korlátaid, mennyit tudsz előteremteni a magyar viszonyok között a hazai gazdasági-kulturális klímában. Minden limit ellenére ez a működés kínál egy sor új lehetőséget, amit észre sem veszel, és nem is értékelsz a hétköznapiakban, ezt is tudatosítani kell. Ugyanakkor semmi előnye, vagy inkább máshogy mondom, semmi hátránya nincs annak, ha valaki bármilyen pénzt igénybe vesz, és abból kritikus. Ez sajnos a szcéna komoly fásultságának a tünete, a friss levegő legnagyobb gátja. Ugye, ez minimum hatvan éve a vizuális kultúra egyik legfontosabb felismerése, hogy „ahonnan beszélsz, az a mondanivalód része”. Nyilvánvalóan devalválódnia kellene egy sor pozíciónak, ez nálunk mégsem történik meg, inkább kiiktatódik ez a nagyon is számon kérhető aspektus.

JJ: A szabadságra gondolsz?

OK: A szabadság mellett a felelősségre is. Elgondolkozhatnánk például azon, mi a szerepe, feladatköre egy intézménynek, amelynek a fűtését, munkatársainak fizetését a közösség állja, erre fontos lenne reflektálnia az intézményeknek, ahogy nemzetközileg sok jó példa akad. Az intézményesült kultúra helyszínei – az állami függés következtében – igyekeznek intaktak maradni a kényes kérdésekben, és már egyre több kérdés kényesnek bizonyul. Az art fairek alig várják, hogy újra megnyissanak, senki nem beszél arról, mennyi kerozint füstölnek el ahhoz, hogy mindössze három napra átrepessenek az óceánon műtárgyakat. Pedig nekem hiányzik az arról való eszmecsere, hogy min lehet és min kell változtatni. És akkor még nem is említettem, hogy a nemzetközi múzeumi világban lezajlott egy masszív paradigmaváltás, ami nálunk totálisan kimaradt, erről is szót kéne ejtenünk. Ideális helyeken a kezdő szakember bekerül egy szellemi műhelybe, legalulról küzdi fel magát, miközben megismeri a hivatkozási alapokat, azok fejlődését generációkon keresztül, mert csak ezen az úton juthat el a hiteles kritikájáig bárminek is. Szóval, ahol most ülünk, a FERi, az a rendszeren kívülség, a kísérleti terep, a „kisgalériázás”, az underground. Fontos, de nem váltja ki azt a társadalmi hatást, amit a kanonizált helyszíneknek kellene generálniuk – amiben továbbra is nagyon hiszek.

JJ: Hasznosnak bizonyultak a korábbi intézményes tapasztalataid? Lehet úgy kritikát megfogalmazni, hogy nem vettél részt sosem a nagy rendszerben?

OK: Az egyetemen három szakra jártam párhuzamosan, és már akkor elkezdtem sokfelé

↑
OLTAI Kata
Fotó: Bánkúti András

Tükröm, tükröm. UJJ
Zsuzsi, Julie ZANDO
és VERES Júlia
kiállítása, 2017
A FERi és a művészek
jóvoltából
→

**Something Old, Something New,
—Something Borrowed, Something Blue**
2016.10.29–11.19.

Ana Bezelga (P)
Gáldi Vinkó Andi (H)
Farkas Júlia–Vékony Dodi (H)
Mare Tralla (EST/UK)

FERi
feminista projekt galéria /
feminist project gallery
H-1084 Budapest Német u. 6.
hello@ferigallery.com
szerda-szombat 2-7pm

←
My World, Ma Dreams. Alla GEORGIEVA,
FAJGERNÉ Dudás Andrea, OLÁH
Mara Omara és Xenia Gnilitzkaya-Alina
YAKUBENKO kiállítása, 2019
A FERi és a művészek jóvoltából

dolgozni – magazinnál, kereskedelmi galériánál, art dealer mellett. Ráláttam számos pozícióra, és mire végeztem az egyetemen, már pontosan meg tudtam mondani, mi érdekel és mi nem, a műkereskedelemből például kiábrándultam. Világossá vált, hogy a kiállítási forma az az eszköz, amelyen keresztül gondolkodni akarok, mégpedig a nonprofit szférában. Abszolút számít az, amit korábban magamba szívtam ebből a közegből. Ahogy korábban megfogalmaztam, szerintem akkor áll meg a kritika, ha ismered a rendszert. A kis helyek közül sem mindegyiknek az a missziója, hogy kritikát fogalmazzon meg, ennél lényegesen tágabb és nagyon különböző aspektusok vannak, mindenki eldöntheti, milyen pozíciót foglal el magának, és ott mit csinál, miről beszél.

JJ: Hat éve, a FERi indulásakor te hová pozicionáltad magad, és ez miként változott (ha változott) menet közben?

OK: Azt gondoltam akkoriban, hogy arra a kis időre, amíg visszaáll az eredeti rend, és hamarosan vissza lehet menni dolgozni az

intézményekbe, kell egy hely, amely bizonyos általam fontosnak tartott szellemiséget visz, ez lett a FERi. Az általam elismert szakemberek közül sokan inogtak a pálya szélén, arról gondolkodtak, hogy elhagyják az országot, már érződött a politika által generált konzervatív nyomás a kulturális színtéren, de azt hittem, belátható időn belül az az értékrend, amely bizonyos sztenderdek alapján fogalmazódott meg, és amelyben én is szocializálódtam, kivívja, hogy hangja és beleszólása legyen. Nem így lett.

A FERit egy időszakos gondolkodásmódnak tartottam mint kurátor, ahol értelmesen eltöltöm az időmet, frissen tudom tartani a kapcsolatrendszeremet, képességeimet, ahol kompromisszumok nélkül létrehozhatok valamit, ami érdekel.

Beszéltem már arról, hogy mennyire hittem, hogy egy informális közösség alakulhat ki a galéria körül. Azzal számoltam, hogy ennek öngerjesztő folyamatnak kell lennie. Iszonyatosan erős a kíváncsiság a közönség részéről, pláne hogy az aktuálpolitika rend-

szeresen tematizálja ezeket a fogalmakat, szóval egyértelmű lesz, hogy egy sor olyan hang, amely nem talál most (akkor) utat a kereskedelmi galériákban vagy a nagy intézményekben, az itt csapódik le, mert nem kell visszafognia magát. Na, ebben azért nagyot tévedtem. Nem született meg az a közeg, mely rendszeresen és erősen akarja bírálni, kommentálni, parafrázálni a szexista mikroközegünket, a művészeti színteret és a tágabb, de ugyanolyan konzervatív társadalmi beszédmódokat. Időszakosan csatlakoztak, ha felkértem, megszólítottam valakit, de körbe is értem nagyjából ennyi idő alatt. Számos jelenséget nagyon károsnak tartok a művészeti intézményrendszerben, de látom, nem mindenki akar ugyanolyan hangosan és nyíltan nemet mondani ezekre, mint én. Fontos társadalmi jelenségek mellett megyünk el reflexió nélkül, és nagyon sok réteg képviselése hiányzik a képzőművészeti színtéren jelenleg.

Ami azonban nem várt hozadék volt, hogy iszonyatosan erős nemzetközi érdeklődés jött, Törökországtól Izlandig, az Egyesült Államoktól Ausztráliáig, hogy ilyen toposzokkal éljek. És nemcsak a kiállítási programunkban, hanem a filmvetítésekben is, mely egy informális, de egyre erősödő szál volt a galéria életében. Egy fesztivált is terveztünk, de elmosta a Covid. Hihetetlen jó tapasztalat volt, hogy a feminista és női szempontú felvetésekkel dolgozó nemzetközi közeg elkepesztően nyitott és támogató egymással, legyen szó művészekről, galériákról, csoportokról, szerzőkről vagy archívumokról, producerekről. A FERi megalapításával egy hiányzó hangot akartam hozzátenni a kánonhoz, azt a kritikus hangot, ami a feminizmus széleskörű felfogásából ered, és hozzám közel áll.

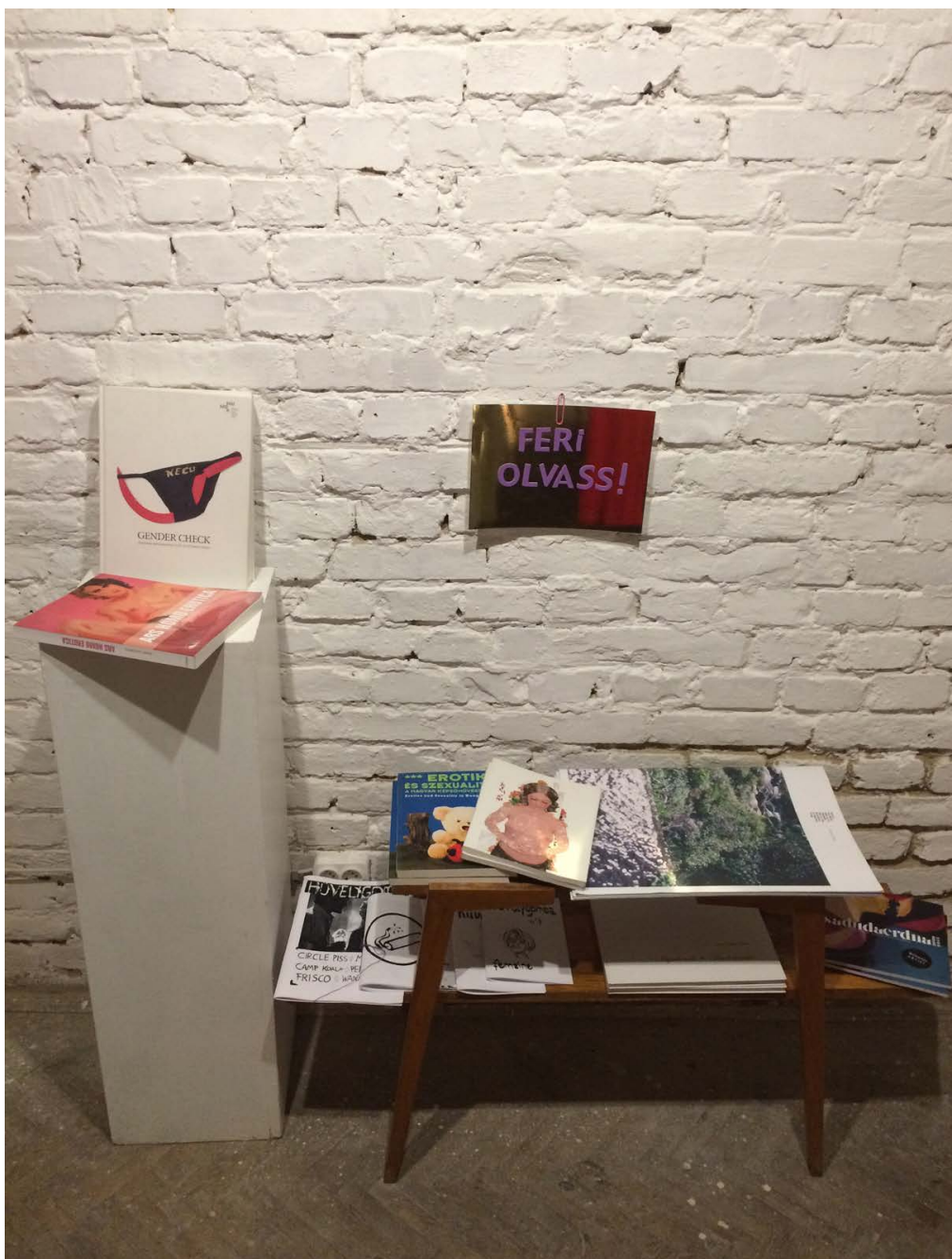
JJ: Kik járnak a FERi-be?

OK: Egyrészt volt egy erős szándék, hogy lokálisan, értsd a Rákóczi tér tőzsomszéd-ságában is értelmezze magát a hely, amely egy utcára nyíló helyiség, szóval benéznek, bejönnek. Lett egy erős ott lakó-dolgozó közönségünk is, erre egyre jobban igyekeztünk reflektálni szövegekkel, segédanyagokkal, adott esetben tematikailag is.

Az intézményi megnyilvánulásokban gyakori a magas kultúra – alacsony kultúra különbségtétel, közben van egy egyre terelődő fiatal réteg, aki erről egészen másképp gondolkodik. A FERiben és a vintage butikban, a Konfekcióban sok az összekacsintás, a fiatalok ezt élvezik, otthonosan mozognak az utalások terepén, és hiánypótló nekik, mert külföldön egy csomó ilyen hely van. Ahová ők is sietnek, mert egy-két éven belül az én törzsközönségem is továbblép Berlinbe, Londonba, senki nem tervez itthon. Ez azért elég aggasztó.

JJ: Csináljunk számvetést. Mi az, amit eredménynek könyvelsz el?

OK: A legbüszkébb arra vagyok, hogy itt helyben sikerült közönséget építeni, kapcsó-

lódni emberekhez. Egyre jobban figyeltem arra, hogy úgy beszéljek bárkivel, hogy megértse, amit mondom. A Ludwig Múzeumban is szerettem lemenni a kiállítótérbe, az emberi interakciók kiemelten fontosak abban a közvetítő pozícióban, ahogy én a kurátorságot felfogom.

Nagyon szerettem a vetítéseket, genderszemponitú doksikát, rövidfilmeket vetítettünk, ez a vonal fontos nekem, mert az aktivizmus szintjén hallatja hangját a női szempontúság, de a vizuális kultúra szintjén nem. Bizonyos társadalmi jelenségekkel senki nem foglalkozik – például a középkorú nők történetével, érzéseivel, ők láthatatlanok, nemhogy film, fotósorozat sem készül róluk. A női életútban van egy hosszú, láthatatlan szakasz.

Fontos volt, hogy a FERi, mint ahogyan az általam modellként tisztelt helyszínek, nem a neoliberális piacelfogás szerinti kultúrpolitikai szerkezetváltást és ritmust követi. Ezeknek a helyeknek szembe kell menniük a kiszámíthatósággal, a számonkérhetőséggel, független vagy magánköltészetéből dolgoznak. Ami felemészti őket, az legtöbbször az „életvitelszerű egyszemélyesség”.

Mindenképp lezárnám a FERi-t idén – és személyes okokból egy kicsit korábban fogom, mint terveztem. Tavaly elhatároztuk, hogy időben nyújtjuk a teret: úgy fűztünk egymás után kiállításokat, hogy továbbgördítettük a témát vagy az egyik résztvevő személyén keresztül, vagy egy másik irányba elágazva. Ez a 16 négyzetméteres hely lehetőségeit kitartha. Két csereprogramunk is lett volna, egy a londoni The Bower galériával,

egyét pedig a QueeringYerevan csoporttal terveztünk. Mindent megakadályozott a Covid. Az utóbbi évben szakaszosan pár hónapra nyithattunk ki, hiszen itt nehezebb „előrántani” egy projektet, amikor van egy szellemi meghatározottsága a programok menetének.

Gyakran találkozom a hátbaveregetés jelenségével is: a többség megnyugszik abban, hogy valaki „kimondta”. Mielőtt nyitottam, az volt a hipotézisem, csak egy hely hiányzik, és ha létrejön, megszületnek a nagyon radikális reakciók, hiszen egy ilyen hely az unortodox vagy kísérleti felvetések terepe is. De sokkal inkább az a konklúzióm, hogy az maradt érvényben, lehetőleg ne haragítsunk meg senkit, megmaradjon a lehetőség, hogy van visszaút.

JJ: Nem lehet, hogy mire valaki kész művész lesz, a szocializációja során mélyen belevésődik az a tudás, amit úgy foglalnék össze, hogy „nem írhatom ki magam a rendszerből”?

OK: Abszolút benne van, mégis csodálkozom. A művészképzés, és ide értem az elméleti képzést is, sokat változott, másrészt meg semmire nem reflektál, ami az elmúlt tíz évben történt. Nincs lehetőség kísérletezésre sem manuálisan, sem gondolatilag. Most nemcsak arról beszélek, hogy már mindenki kurátor, míg nekünk ennek a kimondásához legalább tíz év kellett, hanem arról, hogy lazán és bátran lehessen akár tévedni is. Az én galériám (és a hasonló) arra lennének alkalmasak, hogy merjenek gondolatelemeket, fricskákat, kísérleti anyagokat letenni, egyelőre ne nagyszabású projektekre sóvárogja-

↑
[CHILF Mari: Saját mintás II.](#)
 A FERi szereti című kiállítássorozat, 2016
 A FERi és a művész jóvoltából

nak, hanem csinálják, ami izgatja őket. Vagy csak kiabáljanak bele a szcénába.

Hiányzik az a fajta laza attitűd, aminek a legjobb példája most a Netflixen látható Scorsese – Fran Lebowitz beszélgetős film, amelyben a kétségek is ugyanúgy helyet kapnak, mint a merész állítások. Lebowitz *Social Studies* című könyve és egyáltalán a karaktere a húszas éveim meghatározó élményei közé tartozik. Ez a fajta önirónia és mellette a nagyon mély felkészültség adja a hitelességét a kritikusnak, aki nem fél kimondani dolgokat, és magát is kritika alá veszi, ha kell. Ez az értelmiségi attitűd nálunk fájóan hiányzik. Akiben meglenne, abban is kilügződött az elmúlt években. Nekem is nehéz az önmarcangoló kérdéseken túljutni.

JJ: Például?

OK: Vajon igazam van-e abban, hogy ki kell tartani akkor is, ha egyedül maradok? De ha elfogadom, hogy egyetlen járható út a kompromisszum, akkor is veszít a fényből mindaz, amit elérhetek vele. Tudatosan „small player” akarok lenni és maradni, aki ha akar, elhallgat, máskor hangosabb – maga dönt a jelenlétről és a kivonódásról. Ez a kívülről akár szeszélyesnek is tűnhető lüktetés, cikázás menthet meg a megkeseredéstől és a fájdalmas ébredésektől. A mozgékonyság teszi könnyűvé, hogy mindig lássak izgalmat abban, amit egy kulturális szerepkör, mint akár a kurátoré, kínálhat. Semmiképp sem a „nagy intézmény” vagy a lineáris karrier.